

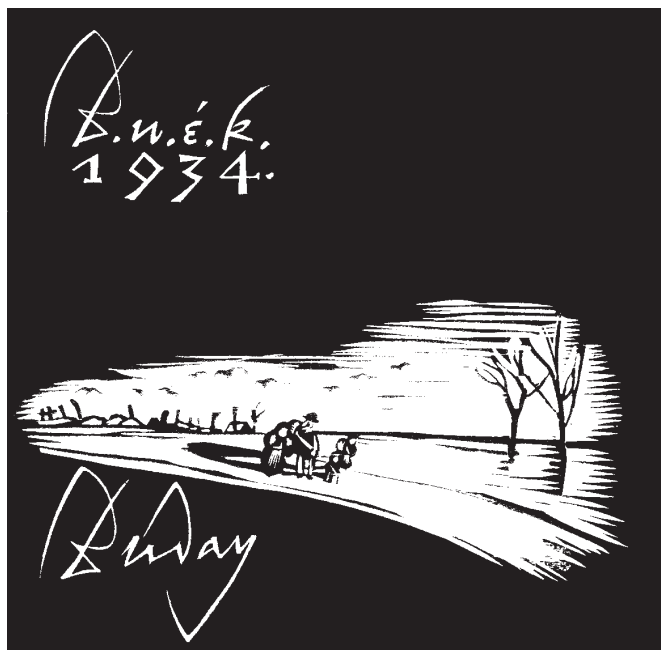
MÉGECSZER BUDAY GYÖRGYRŐL

2007. szeptember 22-én a Magyar Tudományos Akadémián MAGYAR ÖRÖKSÉG díjat adtak át –posztumusz – Buday György (1907-1990) grafikusművésznek és fametszőnek. A díjat a család tagjai vették át. A laudációt Cseke Péter tartotta, melynek teljes szövegét közöljük:

Buday György laudációja

„Dürer egyenes ági leszármazottjának” (Pécsi Györgyi), a száz éve született Buday Györgynek az életműve a magyar és az európai kulturális örökség szerves része, amely összeköti az erdélyi, a magyarországi és a nyugati magyarság életét, szellemi teljesítményeit. Férfikorának küzdelmes évtizedeiben korszellem-változtató szenvedély tartotta izzásban; művészi hagyatékában a népi kultúra értékvilágának mélységei, a magyar líra klasszikusai és Shakespeare örök igazságokat hordozó alakjai találhatnak egymásra.

Buday rendhagyó művészi pályájának már az előélete is népmesei fogantatású. Gyermekkorának falujában (Marosgeze) derül ki, rajzolás közben, hogy „boszorkányos képességekkel” jött a világra. A „tündéri Erdély” látványától

Buday György fametszete (1933), X2

Buday György fametszete (1931), X2

megbabonázottan vázlatfüzettel, ceruzával, pasztellkrétával és vízfestékekkel a kezében járta Kolozsvár környékét, Kalotaszeg, Aranyosszék, Marossszék falvait, feljutott a Cenk és a Hargita tetejére. Ezeremester székely őseitől örökölt tudását szülővárosának műtermei gazdagítják. Az édesapja által igazgatott kolozsvári múzeum asztalosműhelyében akkoriban ismerkedik meg a majdani dúcok alapanyagával.

Tizenhét éves, amikor édesapjának el kell hagynia Kolozsvárt. Ő maga a Református Kollégiumban megrendezett tárlatával búcsúzik a fel nem adható várostól, a soha nem feledett Farkas utcától. Kuncz Aladár, Kós Károly és az első erdélyi írónemzedéket, a Tizenegyeket megszervező Jancsó Béla figyel fel nem mindennapi tehetségére.

Alighanem az impériumváltás okozta megrázkódtatások szolgálnak magyarázatul a Buday fametszeteiből áradó

erőtéljes drámai hatásra. Angliai számvetésében 1970-ben maga is felidézi, hogy 1924-ben milyen drámaian élte meg Kolozsvár és Erdély kényszerű elhagyását. Szegeden ráadásul azt kellett tapasztalnia, hogy az atyai kívánságra elkezdett jogi tanulmányok drasztikusan kiszakítják a művészetek vonzóköréből. Ez a kétszeres – önmaga számára is megbocsáthatatlan – „hütlenség” egész életkedvét aláássa. Már közel járt ahhoz, hogy az értelmetlen élet helyett a halált válassza. A művészet iránti sóvárgás azonban erősebbnek bizonyult. Már csak a fametszés technikáját kellett megismernie, hogy a latens módon tovább élő erdélyi emlékképeket maradandó formában keltse új életre.

Elsősorban Jancsó Bélának, Kós Károlynak és Debreczeni Lászlónak köszönhető, hogy az erdélyi közönség rendre tudomást szerez a *Szegedi Kis Kalendárium* sorjázó füzetéről, az 1931-es év legszebb magyar könyve címet elnyerő *Boldogasszony búcsúja* fametszetsorozatáról; az ő közreműködésükkel látott napvilágot 1933-ban Kolozsváron az *Arany János balladái*, amellyel ugyancsak kiérdemli a Magyar Bibliofil Társaság díját, és amelyről ugyancsak mindhárman írnak. Ilyen előzmények után Debreczeni Lászlónak már nem volt nehéz megjósolnia Buday világhírnevét, de azt ő sem láthatta előre, hogy a „süllyedő népi élet” jeladására, a *Székely népballadák* művészi üzenetére az 1937-es párizsi világiállítás könyvművészeti nagydíja lesz az örökkévalóság sorspecsétés válasza.

Szegedi tanulmányévei alatt végig arra készül, hogy mielőbb visszatérjen Erdélybe. „Már nem tart sokáig az én kényszerű »emigrációm« sem” – írta 1932 augusztusában kolozsvári barátjának, Jancsó Bélának. Ám művészi sikerei teljében egyre távolabb kerül Magyarországtól is. Előbb Róma, aztán London következik. A második világháború kitörésekor Angliában válik a hadihelyzet foglyává. Aki a *Times* címlapján megjelent nagyméretű fametszetével – az allegorikus *Britanniával* – buzdította a szigetország lakóit a náccal szembeni ellenállásra. A háború alatt a BBC magyar adásában hallatta a hangját, és szervezte az angliai magyar antifasiszta koalíciót. A háború után pedig – a bécsi Collegium Hungaricum

mintájára – a londoni magyar kulturális intézetet, amíg Rákosi telefonon haza nem rendeli. Történetesen a Rajk-per idején. Így nemcsak Erdélybe, Magyarországra sem térhetett haza sohasem. Az '56-os magyar forradalom leverését pedig a trianoninál is nagyobb traumaként éli át: belső emigrációba vonul, csak művészete révén tartja a kapcsolatot a külvilággal.

Egy London melletti szanatóriumban halt meg, 1990-ben. A szomorú eseményt a magyarországi hírügynökségek meg sem említették, Nagy-Britanniában azonban – ahogy a kései pályatárs, Kass János írja –, „a nagy újságok, a vezető lapok részletesen méltatták sorsát, pályafutását és művészetét. Nem az emigránsról, hanem a zseniális alkotóról írtak. Mert a szigetország a magáénak tudta ezt az Erdélyben, Kolozsváron született, Magyarországról emigrált, s Londonban a második világháborúban is példát mutató magyart.”

Több mint fél évszázados angliai „tartózkodása” idején csak az életkörülményei változtak meg Budaynak – „ihlető anyaga” ugyanaz maradt. Pontosabban: az szélesedett „nemzet-feletti-vé”. Mindvégig az organikus építkezés útját járta, ahogyan 1970-ben életére és művészetére visszatekintve összegezte: „Minden egyes állomás magában hordja mindazt, ami megelőz- te, és az előjelét mindannak, ami utána következik.”

Cseke Péter

Buday Györgyről lapunk több számában is megemlékezünk, így például a 2007/2 számban, valamint a 2007/1 szám is foglalkozott vele, a régebbi évfolyamokat most nem említve. Számos ex libris alkotója volt, a magyar fametsző művészet méltó reprezentánsa.

Mayer József

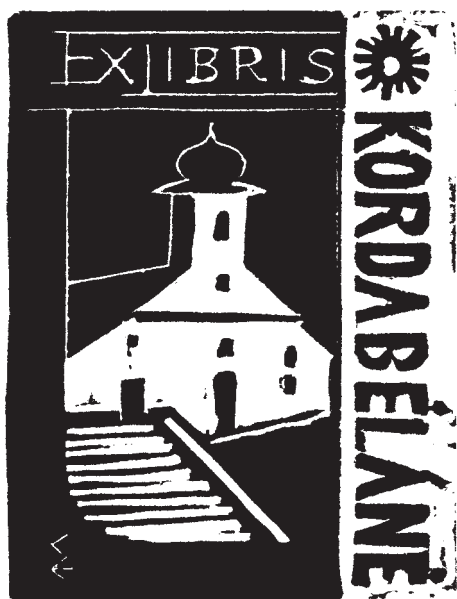
RÉGEN VOLT..., HOGY IS VOLT?

Soltra Elemér festő-, grafikus-és éremművész december 17-én töltötte be 85. életévét. Ebből az alkalomból köszöntjük írásunkkal. Még szűkebb hazájában sem mindenki tudja e neves éremművészről és országos hírű rajzpedagógusról, hogy alkotó pályája során két olyan időszak is volt, amikor készített ex libriseket. Méltó hát, hogy lapunk olvasói megismerjék ebbéli tevékenységét.

Ám nézzük először gazdag alkotói életútját!

A Somogy megyei Jákó községben született, ahol édesapja református kántortanító volt. Az elemi iskola négy osztályát szülőfalujában végezte, ötödiktől a kaposvári Somsics Pál gimnáziumban folytatta tanulmányait, majd a felső négy évfolyamot a csurgói református gimnáziumban járta, s érettségi vizsgát is ott tett. „*Nem tudom, szerencsém vagy nem, de mindjárt az első menetben felvettek a Képzőművészeti Főiskolára.*” – mondta 1993 áprilisában egy vele készített interjúban. Kandó László osztályában dolgozott az Epres-kerti műteremben. Tanulmányai befejeztével előbb tanársegéd lett a Főiskolán, de aztán visszatért a Dél-Dunántúlra: „*Úgy éreztem, hogy nekem kötelességeim vannak a szülőföldön*” – mondta. Így aztán Kaposvárra került rajztanárnak, s rövid idő elteltével szakfelügyelői megbízást kapott. Majd a pécsi Pedagógiai Főiskola gyakorló iskolájának tanára lett, s onnan egyenes út vezetett e főiskola Rajz Tanszékére. Eközben festett, rajzolt, tankönyveket írt, és rajzpedagógiai módszereket dolgozott ki. Sőt, szánt időt arra is, hogy az éremművészet felé tegyen lépéseket, és ebben a művészeti ágban is kialakítsa sajátos alkotói világát.

Ex librisrel és kisgrafikával már főiskolás korában kezdett foglalkozni. Ehhez az inspirációt az adta, hogy Varga Nándor Lajosnak is az Epres-kertben volt a műterme, állandóan ott tartózkodott, s hozzá nemcsak a növendékek, hanem a tanárok is bejártak. „*Kevés ex librist láttam én ott akkor, magam mégis vonzódtam e műfajhoz, és inkább ezt készítettem, ha linóleummal dolgoztam. Jó barátságban voltam főiskolás koromban Diskay Lenkével, aki később európai hírű ex libris művészünk lett... Magam is készítettem akkor, ott ex libriseket barátaimnak.*” Sajnálatos, hogy Soltra e korai ex librisei közül egyetlen darabot sem ismerek. A nagy gyűjtők: Galambos Ferenc, Katona Gábor, Csányi István, Semsey Andor és mások, sőt még a pécsi Szentesi Flórián gyűjteményében sem lehetett megtalálni. Pedig figyelemre méltó, ahogy erről az intim műfajról vall Soltra Elemér: „*Akkor jöttem rá, hogy az ex libris nem „kis” grafika, hanem külön észjárás, külön teremtő fantázia szükséges tervezéséhez, mely megköveteli a képzel és a betű organikus egységét. Készítése pedig olyan művészetet igényel a képzelettelől és a kéztől, mely semmiféle elnagyoltságot nem*

Soltra Elemér linómetszete, X3

Soltra Elemér linómetszete, X3